

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ЛУТКОВСЬКА Світлана Михайлівна

УДК 378.094.016:502/504(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ПЕРЕРОБНОЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент,
Кадемія Майя Юхимівна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
кафедра інноваційних та інформаційних технологій в освіті,
завідувач, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Лариса Борисівна Лук'янова,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України,
відділ андрагогіки, завідувач, м. Київ;

кандидат педагогічних наук,
Сичевська Наталя Сергіївна,
коледж економіки і права Вінницького кооперативного інституту, м.
Вінниця.

Захист дисертації відбудеться « 25 » червня 2014 р. 14.00 годині на засіданні спеціалізованої Вченої ради Д.05053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус 2, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

Автореферат розісланий „ 23 “ травня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження. На початку XXI століття екологічні проблеми в освіті набули глобального характеру. В зв'язку з цим перед людством, як ніколи, реально постало питання про збереження людської цивілізації, про виживання на планеті Земля біологічного виду *Homo sapiens* унаслідок викликаних ним самим порушень екологічної рівноваги в біосфері.

В умовах розвитку сучасної наукової думки педагогічна громадськість висуває на перший план потребу у формуванні високоосвіченого фахівця. Розроблення інноваційних освітніх технологій для розв'язання цього життєдайного виклику суспільства здатне привести до вдосконалення системи освіти загалом. Нині така модернізація вбачається неможливою без застосування компетентнісного підходу, в основі якого, на наш погляд, мають бути ціннісні орієнтири майбутнього фахівця щодо професійної діяльності, – свідомо сформовані й адаптовані як пріоритетні впродовж життя.

Проблему застосування компетентнісного підходу розглядають у своїх працях В. Байденко, В. Болотов, В. Бондар, Є. Бондаревська, М. Волошина, О. Глузман, М. Головань, Т. Григорчук, О. Гуренкова, Т. Добуцько, О. Жук, І. Зимня, Ю. Зінковський, І. Зязюн, В. Красівський, Н. Кузьміна, А. Мітяєва, Н. Олійник, О. Пометун, М. Попова, І. Родигіна, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Серіков, Ю. Татур, І. Тимчук, Л. Титаренко, І. Фрумін, А. Хрипунова, А. Хуторської, Н. Черновол, В. Шадриков та ін.

До питання про формування професійної компетентності студентів спрямовують наукові погляди Б. Боденко, М. Волошина, І. Зимня, М. Елкін, Б. Ельконін, Н. Кузьміна, В. Лозовецька, Л. Лук'янова, А. Маркова, В. Петрук, А. Райцев, В. Саюк, Ю. Татур, Т. Туркіна, С. Шишов.

Основні підходи до формування екологічної компетентності (ЕК), сутність й структуру цього поняття, принципи формування визначено в працях С. Бондар, Г. Глухової, С. Головіна, О. Гуренкої, М. Козяра, О. Колонькової, К. Корсак, В. Крисаченка, Л. Лук'янової, А. Маркової, В. Маршицької, Н. Олійник, О. Пруцакової, Г. Пустовіта, Н. Пустовіт, Дж. Равена, Л. Руденко, В. Стрельнікова, Л. Хоружої, С. Шмалей, І. Ящук та ін. Водночас зауважимо, що в педагогічній науці процес формування ЕК майбутніх фахівців-аграріїв не став предметом спеціального дослідження.

Найважливішу роль у реалізації ідей сталого розвитку природи й суспільства, в становленні екологічно компетентної особистості відіграють ВНЗ I-II рівнів акредитації, де формуються основи екологічно орієнтованого професійного світогляду, відбувається становлення ціннісно-сислової сфери особистості, освоюються на практиці екологічні норми і вимоги. Одна з важливих проблем екологічної освіти (ЕО) в умовах ВНЗ, що нині досить актуальна, – формування культури прийняття екологічно доцільних практичних рішень, досвіду особистої участі в розв'язанні екологічних проблем з метою поліпшення якості навколишнього середовища, а в підсумку – становлення особистості екологічно орієнтованого фахівця, здатного і готового розв'язувати проблеми сталого розвитку. В процесі цього ЕК як особистісна властивість, що розвивається, може й має стати показником рівня сформованості таких утворень екологічно орієнтованої особистості, як екоцентрична екологічна свідомість (її центральний компонент – екологічно орієнтований світогляд) та екологічна культура.

Наявність екологічної компетентності є особливо важливою для молодших спеціалістів переробної харчової промисловості, основою професійної діяльності яких є сфера послуг (надання консультативної допомоги населенню у виборі харчових продуктів, засобів і

методів зберігання й оброблення сільськогосподарської продукції тощо) і виробнича сфера (вироблення доброякісних і безпечних для людини харчових продуктів на основі екологічно чистої сільськогосподарської продукції, їх зберігання, транспортування тощо). За порушення технології виробництва і зберігання харчових продуктів різні їх складники можуть чинити негативний вплив не лише на здоров'я людини, а й у цілому на навколишнє середовище.

У зв'язку з цим фахівцеві необхідно знати питання екології й охорони природи, особливості будови й життєдіяльності рослинного організму, специфіку поведінки речовин й хімічних сполук, систематику рослин. Сам процес формування ЕК такого фахівця має носити інтегративний характер, бути цілеспрямованим, логічно скоригованим і здійснюватися за допомогою взаємодії всіх компонентів педагогічної системи.

На підставі аналізу теорії і практики формування ЕК студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації, а також результатів проведеної експериментальної роботи, виявлено основні недоліки сучасної ЕО студентів: недостатня реалізація на практиці ідеї «екологізації» освіти, тобто недостатнє використання екологічного потенціалу змісту різних дисциплін; мало уваги приділяється розв'язанню конкретних місцевих і регіональних екологічних проблем. Серед них такі: що і як можна змінити в повсякденному житті, щоб зменшити антропогенне навантаження на навколишнє середовище і пов'язаний з цим екологічний ризик для людини; відсутність системи діагностики і самодіагностики сформованості ЕК студентів та ін.

Виявлені недоліки сучасної ЕО пояснюються наявністю суперечностей, що об'єктивно склалися:

– між потребою суспільства в сприятливому середовищі проживання й недостатньою підготовленістю громадян до грамотних дій щодо збереження та поліпшення навколишнього середовища;

– між необхідністю формування готовності та здатності студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації до грамотних дій у проблемних екологічних ситуаціях і недостатньою розробленістю педагогічних умов, що сприяють формуванню ЕК випускників аграрних технікумів і коледжів.

З урахуванням виявлених суперечностей **проблема** дослідження полягає у визначенні педагогічних умов, що сприяють формуванню екологічної компетентності студентів аграрних коледжів.

Ураховуючи рівень розробленості проблеми, її актуальність і соціальну значимість, була визначена тема дослідження: *«Формування екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрних коледжах».*

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в світлі стратегічних завдань розвитку педагогічної науки, визнаних у Конституції України, Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті, законах України „Про освіту“, „Про загальну середню освіту“, „Про вищу освіту“, „Про інноваційну діяльність“, „Про національну програму інформатизації“, „Про охорону навколишнього природного середовища“, „Про охорону атмосферного повітря“, „Про природно-заповідний фонд України“, „Про тваринний світ“, „Про Червону книгу України“, „Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру“, Концепції професійно-технічної (професійної) освіти, інших нормативних документів та тематичного плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету та є складовою теми: „Теоретико-методичні основи забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного

профілю у ВНЗ I-IV рівнів акредитації“ (державний реєстраційний номер 0112U006697).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 9.12.2010 р.) і узгоджено з Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 8 від 30.10.2013 р.).

Мета дослідження: визначити, обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови, що сприяють формуванню екологічної компетентності в майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в навчально-виховному процесі аграрного коледжу.

Об’єкт дослідження: підготовка майбутнього молодшого спеціаліста переробної харчової промисловості в аграрному коледжі.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрних коледжах.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність формування екологічної компетентності та якість фахової підготовки майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості будуть забезпечені, якщо створити й реалізувати такі педагогічні умови:

– використання інноваційних педагогічних технологій у формуванні екологічної компетентності та засвоєнні студентами основних категорій системи стосунків «природа – людина»;

– комплексне застосування інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні екологічної компетентності студентів із позицій особистісно орієнтованого підходу;

– спрямування самостійної роботи студентів на розв’язання проблемних ситуацій в умовах виконання реальних екологічних проектів.

Для реалізації мети й перевірки гіпотези сформульовані такі **завдання**:

1. З’ясувати зміст понять «екологічна компетентність молодшого спеціаліста переробної харчової промисловості», визначити структуру екологічних компетентностей, що формуються в процесі підготовки майбутніх молодших спеціалістів.

2. Розробити критерії, показники та визначити рівні сформованості екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрному коледжі.

3. Визначити й експериментально перевірити ефективність впливу педагогічних умов на формування екологічної компетентності студентів аграрного коледжу.

4. Побудувати модель формування екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрному коледжі.

5. Підготувати й апробувати електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни «Основи екології». Укласти методичні рекомендації щодо формування екологічної компетентності студентів аграрного коледжу.

Методи дослідження. Для розв’язання поставлених завдань і перевірки вихідних положень використовувалася система взаємопов’язаних і взаємозамінних методів, адекватних меті та завданням дослідження і відповідним етапам роботи: *теоретичні*: вивчення праць філософів, педагогів, психологів, методистів, фахівців сільського господарства, а також офіційних документів із проблем підготовки студентів у коледжах України, застосування сучасних методів і технологій навчання; аналіз навчальних планів, програм і підручників, методичних посібників і рекомендацій для ВНЗ I-II рівнів акредитації, котрі застосовано під час формування ЕК майбутніх молодших спеціалістів (ММС) переробної харчової

промисловості в аграрному коледжі; *емпіричні*: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ювання, експериментальна перевірка педагогічних умов формування ЕК студентів коледжів; статистичні й математичні методи обробки результатів дослідження, котрі використовувалися під час вивчення особливостей формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі і котрі застосовано для інтерпретації результатів педагогічного експерименту.

Дослідно-експериментальна база: дослідження проводилося на базі Технологічно-промислового коледжу Вінницького національного аграрного університету, Брацлавського агроекономічного коледжу Вінницького національного аграрного університету, Ладизинського коледжу Вінницького національного аграрного університету, Немирівського коледжу будівництва та архітектури Вінницького національного аграрного університету, Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету. В дослідно-експериментальній роботі брало участь 428 студентів і 21 викладач.

Теоретико-методологічною основою дослідження є теоретичні роботи з проблем філософії та методології освіти (В. Андрущенко, В. Безпалько, Б. Гершунський, В. Давидов, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юкта ін.); удосконалення навчально-виховного процесу в системі професійної освіти (С. Батишев, А. Беляєва, Р. Гуревич, М. Махмутов, І. Смірнов, Є. Ткаченко, В. Шапкін та ін.); моделювання змісту навчального матеріалу на основі проблемно-модульного навчання (М. Галагузова, Б. Пальчевський, О. Чітаєва, М. Чошанов та ін.); формування професійних компетенцій (В. Байденко, Г. Білицька, Н. Гришанова, Є. Зеєр, І. Зимняя, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Петрук, М. Савіна, А. Хуторської, Р. Уайт, Дж. Равен та ін.); теорії і методики використання ІКТ у навчальному процесі (В. Биков, К. Доулінг, М. Жалдак, В. Заболотний, М. Кадемія, Г. Кедрович, В. Ключко, М. Лапчик, Н. Морзе, І. Роберт, О. Шестопалюк та ін.); особистісної орієнтації навчання (В. Володько, П. Гусак, М. Кривко, Л. Мартіросян, В. Серіков, Л. Смалько, О. Пехота, І. Унт, І. Якиманська та ін.).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження:

– *уперше обґрунтовані, визначені й експериментально перевірені педагогічні умови*, що сприяють формуванню екологічної компетентності ММС переробної харчової промисловості: використання інноваційних педагогічних технологій у формуванні ЕК та засвоєнні студентами основних категорій системи стосунків «природа – людина»; комплексне застосування інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні ЕК студентів із позицій особистісно орієнтованого підходу; спрямування самостійної роботи студентів на розв'язання проблемних ситуацій в умовах виконання реальних екологічних проектів;

– *розроблено й реалізовано зміст педагогічної моделі формування ЕК студентів* ВНЗ I-II рівня акредитації;

– *уточнено поняття «екологічна компетентність майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості» як особистісну характеристику, що включає сукупність знань про природне середовище як найважливішу цінність, про характер дій і норми взаємодії людини з навколишнім середовищем; умінь творчо розв'язувати навчальні екологічні завдання; досвіду участі в практичних справах щодо збереження і поліпшення стану навколишнього середовища; екологічно значущих особистісних якостей студента (гуманність, емпатійність, ошадливість, відповідальність за результати своєї екологічної діяльності);*

– визначено показники сформованості екологічної компетентності ММС переробної харчової промисловості на основі структурних компонентів і критеріїв (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісного, поведінкового): стійкість інтересу до екологічних питань, наявність потреби в підвищенні рівня екологічних знань, мотиви участі в екологічній діяльності, переважаючий характер екологічних цінностей, особистісно значущих для студентів; обсяг, усвідомленість, міцність екологічних знань; ступінь сформованості вмінь творчо розв'язувати навчальні екологічні завдання, наявність досвіду участі в практичних справах щодо збереження і поліпшення стану навколишнього середовища тощо;

– подальшого розвитку набуло застосування педагогічних технологій, спрямованих на формування системи екологічних знань, умінь творчо розв'язувати навчальні екологічні завдання, розвиток інтересу та потреби в екологічній діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні діагностичних матеріалів щодо визначення сформованості ЕК студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації; у розробленні та реалізації організаційного й методичного забезпечення формування ЕК студентів аграрного коледжу: авторської робочої програми дисципліни «Основи екології»; навчального посібника для студентів «Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців в аграрних коледжах», що включає рекомендації щодо виконання практичних робіт, завдання для самостійної роботи, тести для самоконтролю; електронного навчально-методичного комплексу «Основи екології»; укладено методичні рекомендації щодо формування ЕК студентів аграрного коледжу. Матеріали дослідження можуть бути використані в загальноосвітніх навчальних закладах і ВНЗ I-IV рівнів акредитації.

Упровадження результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження впроваджені в навчальний процес Технологічно-промислового коледжу Вінницького національного аграрного університету (довідка № 933 від 04.11.2013 р.), Брацлавського агроекономічного коледжу Вінницького національного аграрного університету (довідка № 47 від 15.09.2013 р.), Ладижинського коледжу Вінницького національного аграрного університету (довідка № 83 від 23.10.2013 р.), Немирівського коледжу будівництва та архітектури Вінницького національного аграрного університету (довідка № 64 від 17.10.2013 р.), Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету (довідка № 151 від 26.10.2013 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних науково-практичних конференціях «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2004, 2006, 2011, 2012); «Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2012); «Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес» (Харків, 2012); на IV Всеукраїнських педагогічних читаннях пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук (Київ, 2012); II регіональній науково-практичній конференції студентів-випускників бакалаврату, магістратури та аспірантів «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень», (Вінниця 2012); «Молодий науковець – 2012» (Вінниця, 2012); наукових конференціях Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2010-2011рр.), науково-практичних конференціях Інституту математики, фізики і технологічної освіти Інституту магістратури, аспірантури, докторантури (2012-2014рр.); на засіданнях кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету (2010-2014рр.); на засіданнях кафедри загальнотехнічних дисциплін та

професійної освіти Вінницького національного аграрного університету (2010-2014pp.); на засіданнях педагогічних рад Технологічно-промислового коледжу Вінницького національного аграрного університету (2010-2014pp.);

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в 19 одноосібних публікаціях, з них 11 наукових праць у фахових виданнях, 7 статей і тез у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій, 2 статі в іноземних виданнях, 1 навчальний посібник.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладено на - 180 сторінках. Ілюстративний матеріал представлено в 15 таблицях на 7 сторінках і 14 рисунках на 5 сторінках. Список використаних джерел становить 299 найменувань, з них 7 іноземною мовою. Додатки на 67 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, визначено мету, сформульовано гіпотезу, об'єкт, предмет, його завдання, методи наукового пошуку, наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні основи екологічної освіти майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрному коледжі»** розглядаються загальні питання сучасного стану ЕО у ВНЗ I-II рівнів акредитації, поняття «екологічної освіти», «екологічної компетентності», запропоновано напрями та модель формування екологічної компетентності ММС.

На сучасному етапі цивілізаційного розвитку людство опинилося перед проблемою пошуку шляхів виходу з екологічної кризи, що становить квінтесенцію результатів її нерозумної господарської та інноваційно-творчої діяльності. Саме екологічна катастрофа займає одне із центральних місць серед переліку глобальних проблем людства. Вона впливає на всі сфери життєдіяльності особистості.

ЕО у ВНЗ I-II рівня акредитації аграрного профілю як цілісний педагогічний процес є навчанням і вихованням студентів, формуванням екологічної компетентності ММС, метою яких виступає засвоєння ними нових наукових знань про довкілля, сучасний вигляд і способи раціонального природокористування; нових нормах взаємодії з середовищем; освоєння студентами нових соціально-екологічних технологій, що зберігають середовище життя для нинішніх і прийдешніх поколінь; оволодіння досвідом творчої діяльності в довкіллі, досвідом людського ставлення до довкілля: стосунки любові, безкорисливості, самопожертвування у взаємодії з нею.

Нині науковцями активно досліджується питання підготовки ММС на засадах компетентнісного підходу як найбільш ефективного для освітнього процесу, такого, що забезпечує підготовку фахівця відповідно до сучасних вимог суспільства. Екологічна компетентність ММС формується на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей і життєвого досвіду, що забезпечує готовність фахівця до виконання професійних обов'язків і забезпечує високий рівень його самоорганізації. Зміст цього поняття зумовлюється багатьма чинниками, зокрема, загально цивілізаційними процесами, глобалізацією економічних, соціальних і екологічних проблем, вивчення яких є одним з основних завдань сучасної освіти.

У відповідності з нашим розумінням, ЕК – це особистісний феномен, сутність якого полягає в готовності людини в процесі прийняття рішень суб'єктно сприймати навколишню дійсність в єдності природних і соціокультурних компонентів за усвідомлення соціаль-

ної відповідальності за свою професійну діяльність.

Поняття екологічна компетентність ММС набуває універсального міждисциплінарного, інтегрального та соціокультурного характеру. Конструкт «екологічна компетентність» становить інтегративне поєднання здібностей, установок і досвіду творчої діяльності. Їх компонентний взаємозв'язок дозволяє встановлювати екологічні стосунки в системі «суспільство – природа – людина». Специфічне поєднання різних здібностей суб'єкта діяльності створює основу професійної поведінки, спрямовану на розв'язання екологічних проблем. Отже, екологічна компетентність ММС є основним елементом в успішній екологічній діяльності.

Екологічна компетентність – це ключова професійна компетентність. Інтегроване особистісне утворення фахівця, що відображає єдність його теоретичної та практичної готовності ефективно здійснювати екологічно значущі професійні функції. Вона є складовою професійної компетентності та разом з іншими її складовими (практично-спеціальною, соціальною, психологічною, комунікативною, інформаційною, валеологічною) утворює визначення професійної компетентності як інтегральної характеристики ділових і особистісних якостей фахівця, віддзеркалює не лише рівень знань, умінь, досвід, достатній для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціально-моральну позицію особистості. Формування екологічної компетентності особистості відбувається під впливом неперервної ЕО, в процесі професійної освіти, а згодом і професійної діяльності; вона органічно входить до всіх груп ключових компетентностей.

Під формуванням екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі ми розуміємо цілісний педагогічний процес, у якому сукупність підходів навчання спрямована на набуття студентами певних знань, умінь і навичок, а також на розвиток особистості студента як майбутнього учасника професійної діяльності. Модель цього процесу (рис. 1) розглядається нами з позицій системного та особистісно орієнтованого підходів як сукупність закономірних, функціонально пов'язаних компонентів, що складають певну цілісну систему. Визначення компонентів у моделі дозволило виокремити її блоки (змістовий, організаційний, функціональний, результативний), що забезпечують можливість більш чітко уявити цілеспрямований процес формування екологічної компетентності ММС.

Поняття екологічна компетентність ММС у цьому випадку приймає універсальний, міждисциплінарний, інтегральний і соціокультурний характер. Конструкт ЕК становить інтегративне поєднання здібностей, установок і досвіду творчої діяльності. Їх компонентний взаємозв'язок дозволяє встановлювати екологічні стосунки в системі суспільство – природа – людина. Специфічне поєднання різних здібностей суб'єкта діяльності утворює основу професійної поведінки, що спрямована на розв'язання екологічних проблем. Отже, екологічна компетентність ММС є основним елементом в успіху екологічної діяльності.

Рис. 1. Модель формування екологічної компетентності майбутнього фахівця переробної харчової промисловості аграрної галузі

У розділі визначено критерії сформованості екологічної компетентності ММС на основі сутнісних характеристик і положень критерійного підходу (критерії мають фіксувати діяльнісний стан суб’єкта, нести інформацію про характер діяльності, про мотиви і відношення до її виконання).

Показано, що екологічна компетентність ММС означає сукупність професійних знань, особистісних якостей і індивідуальних здібностей. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок: для забезпечення формування екологічної компетентності ММС будь-якого профілю потрібні інноваційні процеси, що повною мірою істотно змінюють (організаційно, методично, педагогічно, технологічно) освітній процес.

У другому розділі – **«Педагогічні умови формування екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрному коледжі»** розглядаються педагогічні умови формування ЕК майбутніх фахівців аграрного сектора.

Реформування сучасної системи освіти передбачає створення педагогічних умов формування ЕК студентів. Відповідно активно здійснюється пошук і розробка нових підходів, технологій, методів, засобів професійної підготовки студентів. Останні роки широко вивчається проблема застосування інноваційних методик і технології активізації підготовки майбутніх фахівців до інноваційної екологічної діяльності.

Показниками інноваційної діяльності є: застосування інноваційних методик, створення та використання навчальних і науково-методичних посібників, проектна діяльність, міжнародні зв'язки, експериментальна діяльність, розроблення та впровадження авторських освітніх інновацій; показники конкурентоспроможності закладу освіти: додаткове інвестування, комп'ютерна підтримка, зв'язки з науковими закладами, зростання рівня матеріально-технічної бази, поліпшення виробничих умов, надання додаткових освітніх послуг, внутрішня система професійного вдосконалення педагогічних кадрів, особистісно орієнтований навчально-виховний процес, функціонування особистісно спрямованої системи спілкування.

Важливою рисою інтерактивних форм навчання виступає розвиток ініціативності студента, котру стимулює педагог з позиції партнера, процес і результат професійної підготовки набуває особистісно орієнтованого значення для всіх учасників навчального процесу, що дозволяє в кожного студента розвивати здібності самостійно приймати рішення, знаходити нестандартні варіанти розв'язання виховних особистісно орієнтованих ситуацій, створення комфортних умов навчання, за яких ММС відчуває власну успішність, набуває статусу суб'єкту взаємодії, бере участь у процесі навчання на засадах власної освітньої траєкторії. Використання інтерактивних форм навчання – один із важливих напрямів удосконалення підготовки студентів у ВНЗ. Більшість методичних інновацій поєднується з використанням саме інтерактивних методів і форм навчання.

У нинішніх умовах значно розширилися можливості зацікавленої, професійно орієнтованої взаємодії викладача та студента завдяки новим формам організації навчальної діяльності – індивідуальній і самостійній роботі та використанню методів активного навчання (ділових ігор, тренінгів, проектів, історій з життя, дискусій тощо). В будь-якому варіанті кожний учасник акту взаємодії має безліч можливостей певною мірою реалізувати свою суб'єктну активність, продемонструвати позицію, виявити ставлення.

Інноваційні технології в ЕО розглядаються нами як засіб, за допомогою якого може бути реалізована система ЕО.

Необхідність використання сучасних ІКТ в ЕО очевидна і незаперечна. Людина, котра володіє технологіями й інформацією, має інший, новий стиль мислення, принципово інакше підходить до оцінювання проблеми, що виникла, та способів її подолання, до організації своєї діяльності. ІКТ в рамках ЕО припускають використання комплексу технічного, навчально-методичного, програмного й організаційного забезпечення на комп'ютерній основі та

цифрових освітніх ресурсів, до яких відносяться комп'ютери, інтерактивні дошки, принтери, проєкційні пристрої, пристрої для введення графічної інформації, цифрові підручники.

Швидкий рівень розвитку телекомунікаційних мереж і створення на початку ХХІ століття Веб2.0 загострили питання використання сучасних комп'ютерних, телекомунікаційних та інформаційних технологій в освіті. Виникла необхідність оцінити роль цих засобів навчання в сучасному освітньому середовищі та створити базу їх використання в навчальному процесі.

Інтернет у рамках реалізації системи ЕО надає різні додаткові можливості: брати участь в online-конференціях, одержання консультацій у режимі реального часу тощо. За допомогою мережі Інтернет студенти знаходять інформацію для рефератів, доповідей. У списку літератури в дисертації представлені основні веб-сайти, що використовуються в роботі під час реалізації системи ЕО.

Розвиток сучасної системи вищої ЕО відбувається в умовах інформатизації суспільства і характеризується динамізмом, використанням численних ІКТ, інноваційних методів і організаційних форм навчання. Впровадження ІКТ надає широку можливість для використання нових методів і методик у навчанні й тим самим підвищенні його якості. Однак ІКТ необхідно розглядати не як процес навчання, а як ІКТ у навчанні, в тому числі інформаційних і телевізійних засобів у навчанні.

Значна роль у розвитку і вихованні студентів аграрного коледжу належить грі – найважливішому виду навчальної діяльності. Вона є ефективним засобом формування особистості студента, його морально-вольових якостей. У процесі реалізації системи ЕО зазвичай активно використовуються три основні типи ігор: ігри з фіксованими, відкритими правилами; ігри з прихованими правилами та комп'ютерні ігри. Саме інтерес є найбільш сильним стимулом дій учасників гри, задає творчу спрямованість особистості, викликає позитивні емоції, котрі, супроводжуючи процес пошуку, прискорюють його, пробуджують логічність мислення.

Усі розглянуті нами освітні технології певним чином є особистісно зорієнтованими. Формування екологічних ціннісно-змістових установок студентів розглядається в нашому дослідженні як нова ідеологія ЕО, головними цінностями якої є унікальна цілісна особистість студента, котра прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна на усвідомлений і відповідальний вибір і процес його розвитку, котра шукає своє місце в світі, реалізуючи потенції, закладені в ній від народження. В процесі цього особистість студента здатна протистояти зовнішнім впливам, функціональній заданості, а «антропологічними константами» для неї є: визнання самоцінності людини, прав людини та її свободи у взаємовідношенні з природним та соціальним довкіллям. ЕО розуміється в процесі цього як особистісно орієнтована взаємодія педагога і студента, метою якої є забезпечення умов розвитку останнього, його особистісного зростання, становлення його як особистості в контексті принципів екологічної свідомості.

Вважаємо, що саме кейс-метод або ситуаційний аналіз є однією з продуктивних технологій, що сприяє активізації пізнавальної самостійності студентів. Суть його полягає в тому, що студентам пропонують осмислити реальну життєву ситуацію, опис якої водночас відображає не лише будь-яку практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти в процесі вирішення цієї проблеми. Під час цього сама проблема не має однозначних розв'язків.

Одним із шляхів підвищення якості професійної готовності майбутніх фахівців в аграрному коледжі до фахової діяльності є застосування в навчальному процесі ІКТ, спрямова-

них на вдосконалення професійної підготовки. ІКТ мають застосовуватися з урахуванням принципів фундаментальності, інтегративності, інформатизації, професійної та особистісної орієнтації студентів. ІКТ є раціональним засобом розвитку творчих здібностей студентів і надають практично необмежені можливості для самостійної та спільної творчої діяльності як викладачів, так і студентів, дозволяючи знайти кардинальні розв'язки актуальних педагогічних проблем.

Інформаційну складову навчального забезпечення, що визначає змістовий аспект підготовки фахівця в аграрному коледжі, слід розглядати в контексті розв'язання завдання повного і адекватного представлення студентам і їхньому викладачеві навчальної й іншого роду інформації, що сприяє гарантованому досягненню поставлених дидактичних цілей. Такою складовою може, як засвідчує наше дослідження, може виступати електронний навчально-методичний комплекс інформаційного забезпечення навчальної дисципліни. Названий комплекс становить дидактичну систему, в яку з метою створення умов для педагогічно активної інформаційної взаємодії між викладачем і студентом інтегруються прикладні педагогічні програмні продукти, бази даних, а також сукупність інших дидактичних засобів і методичних матеріалів, що забезпечують і підтримують навчальний процес.

ІКТ за своєю суттю є системою методів навчання, що забезпечують оптимальне й ефективне сприйняття, засвоєння і використання навчальної інформації в інтерактивному режимі, найбільш доцільні для розв'язання освітніх завдань ЕО. Можливості наявних нині в розпорядженні викладача засобів ІКТ дозволяють здійснювати інформаційно-навчальну взаємодію між викладачем і студентом у діалоговому режимі. Стосовно ЕО, то ця обставина дає можливість моделювання в певному інформаційному освітньому середовищі реальних природних і життєвих ситуацій, тобто створення моделі відповідної екологічної обстановки даного регіону і відповідного оперативного реагування на ці ситуації студента, який у цьому випадку є користувачем системи.

Вважаємо, що самостійна робота студентів, які навчаються в аграрному коледжі, виступає важливою умовою формування ЕК, розвитку професійно-екологічних здібностей, а тому складає істотну частину освітнього процесу ВНЗ I-II рівнів акредитації. Вивчення наукової педагогічної літератури і власний професійний досвід викладача аграрного коледжу свідчать, що екологічна спрямованість самостійної роботи студентів часто є джерелом їхньої навчальної активності, дозволяє розвивати гностичну, організаторську, конструктивну, комунікативну й ін. професійно-екологічні функції.

Одним із методів у розвитку творчої активності ММС в їхній самостійній роботі є метод навчальних проектів, заснований на дослідницькій діяльності студентів щодо розв'язання завдань із вибраної предметної галузі. Під навчальним проектом зазвичай розуміється навчально-пізнавальна, дослідницька, творча або ігрова діяльність студентів, пов'язана з вирішенням будь-якої актуальної проблеми. Робота за методом проектів є педагогічною діяльністю, що допускає високий професіоналізм викладача й організацію тісної співпраці між викладачем і студентом.

Інтеграція методу проектів та ІКТ, навчання в телекомунікаційних проектах сприяє створенню педагогічних умов для розвитку індивідуальності студента, його інтелектуального і творчого потенціалів.

Значні можливості для розвитку творчої активності майбутніх фахівців закладені в позанавчальній і гуртковій роботі. Мультимедійні проекти «Чорнобиль», «Таємниця зеленого скарбу» й ін., розроблені студентами Технологічно-промислового коледжу Вінницько-

го національного аграрного університету, використовуються для проведення позанавчальних заходів.

Одним із видів діяльності студентів у процесі використання мережевих технологій є навчальний мережевий проект, успішність виконання якого багато в чому залежить від чіткості його планування й організації. В мережі Інтернет є сайти (<http://wiki.iteach.ru>, <http://letopisi.ru>, <http://ru.wikipedia.org> та ін.), за допомогою яких можна реалізувати різні мережеві проекти. Ці сайти підтримують концепцію розвитку Інтернет – Веб 2.0, принциповою відмінністю якої є можливість створення контенту будь-яким користувачем мережі.

Нині широкого використання набуває такий вид проектної діяльності, як веб-квест – спеціальним чином організований вид дослідницької діяльності, для виконання якої студенти здійснюють пошук інформації в мережі Інтернет за вказаними адресами. Веб-квест – це захоплююча подорож мережею Інтернет, що допускає запити в різних пошукових системах, одержання досить значного обсягу інформації, її аналіз, систематизацію і подальшу презентацію. Це технологія, що дозволяє працювати в групах (від 3-х до 5-ти осіб), розвиває конкурентність і лідерство. За суттю, веб-квест – це інтерактивний процес, під час якого студенти самостійно набувають необхідні знання. Роботу за технологією веб-квест можна використати скрізь, де є вихід в Інтернет, і незалежно від навчального предмета, що вивчається.

Тематика веб-квестів може бути найрізноманітнішою. Вони можуть бути складені як викладачем, так і студентами залежно від поставлених освітніх цілей. Веб-квести можуть охоплювати окрему проблему, тему, навчальний предмет, можуть бути і міжпредметними. Розрізняють два основні типи веб-квестів: короткострокові (розраховані на одне-три заняття) і довгострокові (що тривають декілька місяців заняття, семестр або цілий навчальний рік).

Отже, аудиторна й самостійна робота студентів із застосуванням інноваційної діяльності дозволяє використати сучасний інформаційний простір, ІКТ, можливості доступу до інформаційних ресурсів для розвитку й активізації творчого потенціалу майбутніх фахівців.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості»** визначено організацію й методику проведення педагогічного експерименту; здійснено перевірку ефективності впливу педагогічних умов на формування ЕК студентів аграрного коледжу.

Результати констатувального експерименту показали недостатній рівень сформованості екологічної компетентності ММС. Потрібне їх планомірне формування в межах спеціально розробленої моделі. Стрижневою прикметою ефективності розробленої моделі й достатності виділених педагогічних умов був перехід студентів на вищий рівень сформованості ЕК.

Екологічна компетентність ММС оцінювалася за чотирима критеріями: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, особистісним, поведінковим. Кожний критерій оцінювався, виходячи з чотирьох рівнів (елементарного, репродуктивного, продуктивного, творчого), відповідно до яких визначався загальний рівень сформованості ЕК студентів.

Упровадження в навчальний процес комплексу педагогічних умов є передумовою ефективного функціонування та розвитку розробленої в процесі дисертаційного дослідження моделі формування екологічної компетентності ММС.

Дані формувального етапу експериментального дослідження засвідчили про підвищення рівня сформованості екологічної компетентності ММС в усіх дослідних групах, однак найбільш суттєві зміни відбулися в експериментальних групах. В ЕГ-3 кількість

студентів, які володіють сформованою ЕК на творчому рівні, зростає до 60 %. У КГ, де процес підготовки здійснювався за звичайною методикою із застосуванням окремих елементів розробленої моделі, без цілеспрямованого використання комплексу сформованих у процесі дисертаційного дослідження педагогічних умов формування екологічної компетентності ММС, кількість студентів із високим рівнем сформованості ЕК збільшилася на незначну величину (до 9,1 %).

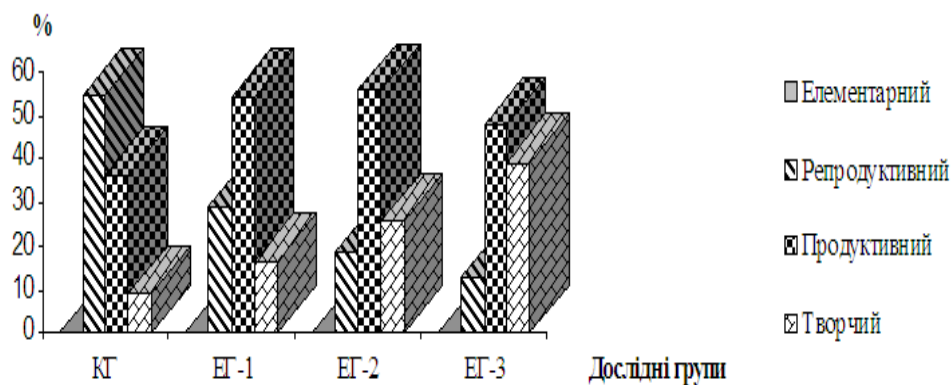

Рис. 2. Результати дослідження рівня сформованості екологічної компетентності ММС (проміжковий зріз)

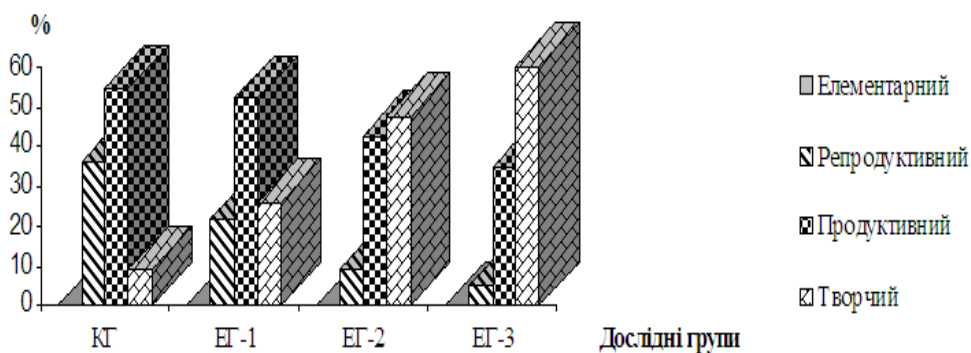

Рис. 3. Результати дослідження рівня сформованості екологічної компетентності ММС переробної харчової промисловості (підсумковий зріз)

Обробка експериментальних даних за критерієм згоди Пірсона дає підстави стверджувати, що відхилення ефективності формування екологічної компетентності ММС суттєві на рівні значущості 0,05-0,10.

Встановлено, що вірогідність набуття дослідного значення критерію згоди Пірсона в процесі порівняння контрольної і експериментальної груп дуже низька (КГ і ЕГ-3) – 0,002 або низька (КГ і ЕГ-2) – 0,01, отже, експериментальні дані спростовують нульову гіпотезу, тому ми приймаємо альтернативну.

У процесі реалізації системи формування ЕК студентів із комплексом сформованих у процесі дисертаційного дослідження педагогічних умов використання розробленої моделі формування екологічної компетентності ММС результати суттєво вищі за результати з введенням кожної окремо із зазначених умов.

Результати педагогічного експерименту засвідчують позитивний вплив комплексу сформованих у процесі дисертаційного дослідження педагогічних умов та розробленої моделі формування екологічної компетентності ММС. Експеримент підтвердив універсальність комплексу, сформованих у процесі дисертаційного дослідження педагогічних умов використання розробленої моделі формування екологічної компетентності ММС.

Отже, мета досягнута, завдання виконані, гіпотеза підтверджена.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз психологічної, педагогічної і спеціальної літератури з досліджуваної проблеми дозволив з'ясувати зміст понять «екологічна компетентність молодшого спеціаліста переробної харчової промисловості», визначити структуру ЕК, що формуються в процесі підготовки ММС.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та обґрунтовано новий підхід до розв'язання проблеми формування ЕК студентів на ідеях єдності людини й природи, внутрішньої потреби майбутнього фахівця аграрного профілю в гармонійному співіснуванні з природою.

На основі аналізу педагогічних досліджень широкого кола науковців, з'ясовано, що ЕК розглядається у різних аспектах: через поведінку людини в природному середовищі, системі ЕО, екологічне мислення, різні напрями вивчення екологічних проблем. Розкрито, що в Україні накопичено позитивний педагогічний досвід у формуванні поглядів і переконань майбутніх фахівців аграрного профілю на проблеми відносин людини й природи.

2. Визначено показники сформованості екологічної компетентності ММС переробної харчової промисловості на основі структурних компонентів і критеріїв (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісного, поведінкового): стійкість інтересу до екологічних питань, наявність потреби в підвищенні рівня екологічних знань (елементарний, репродуктивний, продуктивний, творчий), мотиви участі в екологічній діяльності, переважаючий характер екологічних цінностей, особистісно значущих для студентів; обсяг, усвідомленість, міцність екологічних знань; ступінь сформованості вмінь творчо розв'язувати навчальні екологічні завдання, наявність досвіду участі в практичних справах щодо збереження і поліпшення стану навколишнього середовища тощо.

3. На основі результатів дослідження науково обґрунтована та розроблена модель формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі, яка є цілісним багаторівневим комплексом із залежними функціонально значущими елементами.

Розроблена модель розглядається з позиції наукового, системного, ціннісного, нормативного та особистісно орієнтованого підходів як сукупність закономірних, функціонально пов'язаних компонентів, що складають певну цілісну систему. Визначення компонентів у моделі дозволило розбити її на блоки (змістовий, організаційний, функціональний, результативний), що забезпечують можливість більш чітко уявити цілеспрямований процес формування екологічної компетентності ММС.

Метою освітнього процесу в цій моделі є реалізація та виконання таких завдань: 1) формування екологічних компетенцій ММС в аграрному коледжі; 2) стимулювання студентів до професійного вдосконалення; 3) формування екологічної спрямованості особистості.

4. На основі аналізу компонентів моделі формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі в їх динаміці, реалізуючи педагогічні умови: використання інноваційних педагогічних технологій у формуванні ЕК і засвоєнні студентами основних категорій системи стосунків «природа – людина»; комплексне застосування інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні ЕК студентів із позицій особистісно орієнтованого підходу навчання; спрямування самостійної роботи студентів на розв'язання проблемних ситуацій в умовах виконання реальних екологічних проєктів, було визначено та перевірено їх ефективність на формування екологічної компетентності ММС.

Експериментальне навчання відбувалось із дотриманням виявлених і обґрунтованих педагогічних вимог. Оцінка ефективності моделі формування ЕК фахівців переробної харчової промисловості в аграрному коледжі проводилась на основі розроблених критеріїв і

показників, що дозволило виявити такі рівні сформованості екологічної компетентності ММС у професійній діяльності: елементарний, репродуктивний, продуктивний, творчий.

Аналіз та інтерпретація результатів дослідно-експериментального навчання дозволили зробити висновок, що показники поліпшення параметрів, досліджуваних в експериментальних групах, значно переважають аналогічні показники в контрольних групах. Це свідчить про ефективність запропонованої методики формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі. Всі показники педагогічного експерименту підтверджують позитивний якісний вплив комплексу визначених нами педагогічних умов формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі.

5. На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу й експериментальної роботи розроблено і впроваджено методичні рекомендації щодо формування екологічної компетентності ММС, які схвалені викладачами ВНЗ I-II рівнів акредитації, де відбувалося впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У відповідності до поставлених вимог створено електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни «Основи екології», підготовлено навчальний посібник «Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців в аграрних коледжах», котрий під час проведення формувального експерименту використовувався для розв'язання різноманітних дидактичних екологічних завдань.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми, що стосується формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі. До перспективних напрямів роботи відносимо цілісну систему формування ЕК студентів; подальшу розробку методик формування ЕК студентів; вдосконалення моделі формування ЕК майбутніх фахівців аграрного профілю; зокрема, моделі формування ЕК будь-якого фахівця сільськогосподарського виробництва, котра за відповідного методичного забезпечення сприятиме ефективній професійній підготовці з урахуванням вимог суспільства до професійної та екологічної компетентності фахівця; організацію телекомунікаційної екологічної проектної діяльності студентів із представниками зарубіжних коледжів аграрного профілю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Лутковська С. М. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі / С. М. Лутковська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Вип. 28 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2011. – С. 190-194.

2. Лутковська С. М. Проведення занять з екології з використанням ІКТ в аграрному коледжі / С. М. Лутковська // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя міжнар. наук.-практ. конф. : [в 2 ч.]. – Ч. 1 / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ін.; [за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало]. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – С. 303-306.

3. Лутковська С. М. Формування професійно-екологічної компетентності майбутнього фахівця – завдання сучасної екологічної освіти / С. М. Лутковська // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: зб. наук. пр. – Вип. 1 (6). – Херсон : ХНТУ, 2012. – С. 305-309.

4. Лутковська С. М. Екологічна освіта – сфера змін у суспільній свідомості широких соціальних і освітніх парадигм / С. М. Лутковська // Сучасні інформаційні технології та

інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Вип. 32 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2012. – С. 204-213.

5. Лутковська С. М. Підготовка майбутніх фахівців переробної харчової промисловості до розв’язання питань екології довкілля / С. М. Лутковська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. – Вип. 35 ; редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 116-123.

6. Лутковська С. М. Проблеми екології й становлення екологічної освіти в аграрних коледжах України / С. М. Лутковська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. – Вип. 33 ; редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 181-186.

7. Лутковська С. М. Формування екологічної культури студентів аграрних коледжів / С. М. Лутковська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2012. – С. 25-32.

8. Лутковська Світлана. Професійно-екологічна компетентність майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості / Світлана Лутковська // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук’янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти й освіти дорослих НАПН України. – Вип. 4. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – С. 169-178.

9. Лутковская С. М. Веб-квест в экологическом образовании / Информационно-технологическое обеспечение образовательного процесса современного университета / С. М. Лутковская. – [Электронный ресурс] : сб. докл. междунар. интернет-конф., Минск, 1-30 нояб. 2013 г. – Минск, 2014. – С. 264-273 – Режим доступа к журн. : <http://elib.bsu.by/handle/123456789/89684>.

10. Лутковская С. М. Экологический Веб-квест – проблемное задание-проект с элементами ролевой игры в среде Интернета / С. М. Лутковская // Zbiór raportów naukowych. “Nauka I Utworzenie XXI Stulecia : Teoria, Praktyka, Innowacje”, – [Cześć 3\1]. – Opole: Wydawca: Sp. z o. o. “Diamond trading tour”, 2013. – str. 92-93.

11. Лутковська С. М. Діалогово-дискусійні технології у підготовці майбутніх фахівців переробної харчової промисловості / Лутковська С. М. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – Вип. 36 / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – С. 118-123.

12. Лутковська С. М. Визначення сутності, структури та функцій культури / С. М. Лутковська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія : Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. – Вип. 34 / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2011. – С. 78-82.

Праці апробаційного характеру

13. Лутковська С. М. Формування професійно-екологічної компетентності студентів коледжів аграрного профілю / С. М. Лутковська // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : тези допов. Міжнар. наук.-теор. конф. студ. і аспір. : у 3 ч. – Ч. 1 / редкол. Л. Л. Товажнянський та ін. – Харків : НТУ «ХП», 2012. – С. 249-251.

14. Лутковська С. М. Застосування ІКТ у формуванні професійно-екологічної компетентності студентів аграрного профілю / С. М. Лутковська // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр. – Вип. 1 ; редкол.: Р. С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 125-128.

15. Лутковська С. М. Комплексне застосування ІКТ у процесі підготовки до професійної діяльності студентів аграрного коледжу / С. М. Лутковська // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. – Вип. 3 / редкол.: Р. С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 67-70.

16. Лутковська Світлана. Застосування інноваційних технологій у підготовці студентів аграрного коледжу / Світлана Лутковська // Освіта впродовж життя: вимоги часу : збірник матеріалів IV Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук [колектив авторів]. – К. : Едельвейс, 2012. – С. 167-170.

17. Лутковська С. М. Інноваційні технології в екологічній освіті майбутніх фахівців переробної харчової промисловості в аграрному коледжі / С. М. Лутковська // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Вип. 32-33 (36-37). – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 156-162.

18. Лутковська С. М. Екологічна ситуація країни – відображення екологічної культури суспільства / С. М. Лутковська // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. ; за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Вип. 29 (33). – Харків : НТУ «ХП», 2011. – С. 203-210.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

19. Лутковська С. М. Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців в аграрних коледжах : навч. посіб. / С. М. Лутковська; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. – 437 с.

АНОТАЦІЇ

Лутковська С. М. Формування екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості в аграрних коледжах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2013.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми визначення педагогічних умов, що сприяють формуванню екологічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів (ММС) переробної харчової промисловості в навчально-виховному процесі аграрного коледжу. З'ясовано зміст понять «екологічна компетентність ММС харчової промисловості», визначено структуру екологічних навчальних компетентностей, що формуються в процесі підготовки майбутніх молодших спеціалістів. На основі результатів дослідження науково обґрунтована та розроблена модель формування екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі, яка є цілісним багаторівневим комплексом із залежними функціонально значущими елементами.

Обґрунтовано доцільність упровадження в навчальний процес засобів ІКТ, спрямованих на розвиток екологічної компетентності ММС в аграрному коледжі; показано, що

в нинішніх умовах значно розширилися можливості зацікавленої, професійно орієнтованої взаємодії викладача та студента завдяки новим формам організації навчальної діяльності – індивідуальній і самостійній роботі та використанню методів активного навчання, серед яких, ділові ігри, тренінги, проекти, веб-квести, історії з життя, дискусії тощо.

Ключові слова: засоби інформаційно-комунікаційних технологій; інформаційно-комунікаційні технології; екологічна освіта; екологічна компетентність; мережа Інтернет; методи активного навчання; ділові ігри; проекти; комунікаційні проекти; веб-квест.

Лутковская С.М.Формирование экологической компетентности будущих младших специалистов перерабатывающей пищевой промышленности в аграрных колледжах. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2013.

Диссертация посвящена исследованию проблемы определения педагогических условий, которые способствуют формированию экологической компетентности будущих младших специалистов перерабатывающей пищевой промышленности в учебно-воспитательном процессе аграрного колледжа. Выяснено содержание понятий «экологическая компетентность будущих младших специалистов пищевой промышленности», определена структура экологических компетентностей, что формируются в процессе подготовки будущих младших специалистов. На основе результатов исследования научно обоснована и разработана модель формирования экологической компетентности будущих младших специалистов в аграрном колледже, которая является целостным многоуровневым комплексом с зависимыми функционально значащими элементами.

Обоснована целесообразность внедрения в учебный процесс средств ИКТ, направленных на развитие экологической компетентности будущих младших специалистов в аграрном колледже; показано, что в нынешних условиях значительно расширились возможности заинтересованного профессионально ориентированного взаимодействия преподавателя и студента благодаря новым формам организации учебной деятельности – индивидуальной и самостоятельной работе и использованию методов активного обучения, среди которых, деловые игры, тренинги, проекты, веб-квесты, истории из жизни, дискуссии и т.п.

В любом варианте каждый участник акта взаимодействия имеет огромное количество возможностей в большей или меньшей степени реализовать свою субъектную активность, продемонстрировать позицию, выявить отношение. Использование ИКТ и учебного телевидения в процессе подготовки будущих младших специалистов в аграрном колледже значительно расширяет возможности преподавателя, направляет студентов на сознательное усвоение знаний; имеет целью развитие познавательной деятельности студентов, формирование соответствующих профессионально-экологических и личностных качеств, что, в конечном итоге, приведет к формированию квалифицированного специалиста аграрного профиля, который владеет широким мировоззрением, профессиональной мобильностью и конкурентоспособностью, готовый достаточно скоро и успешно адаптироваться к новым изменениям в обществе.

Обучение будущих младших специалистов в аграрном колледже является отраслью,

в которой компьютер принципиально влияет как на содержание образования, так и на методы обучения.

Информационную составляющую учебного обеспечения, что определяет смысловой аспект подготовки специалиста в аграрном колледже, следует рассматривать в контексте решения задания полного и адекватного представления студентам и их преподавателям учебной и другого рода информации, которая способствует гарантированному достижению поставленных дидактических целей. Таким в качестве составляющей выступает электронный учебно-методический комплекс информационного обеспечения учебной дисциплины. Названный комплекс представляет дидактичную систему, в которую с целью создания условий для педагогически активного информационного взаимодействия между преподавателем и студентом интегрируются прикладные педагогические программные продукты, базы данных, а также совокупность других дидактических средств и методических материалов, которые обеспечивают и поддерживают учебный процесс.

В настоящее время в дидактических инновациях в качестве эффективных выступают смешанные формы обучения, которые сочетают разные методы. В этой связи веб-квест «технология обучения экологии» представляется очень актуальным, поскольку он, основываясь на проектном методе, интегрирует и программный, и групповой, и коммуникативный методы, а также проблемный метод, метод беседы и Дальтон-план методике.

Анализ данных опыта внедрения и апробации веб-квестов в сфере образования, их включение в обучение экологии позволяет: развивать навыки информационной деятельности; формировать позитивное эмоциональное отношение к процессу познания, повысить мотивацию обучения, качество усвоения знаний по предмету, который изучается; развивать творческий потенциал студентов; формировать общие умения овладения стратегией усвоения учебного материала. В процессе этого тематика веб-квестов может быть различной, проблемные задания могут отличаться мерой сложности.

Самостоятельная работа студентов с применением экологически ориентированной проектной деятельности позволяет использовать современное информационное пространство, ИКТ, возможности доступа к информационным ресурсам для развития и активизации творческого потенциала будущих младших специалистов перерабатывающей пищевой промышленности, формирования их экологической компетентности.

Ключевые слова: средства информационно-коммуникационных технологий; информационно-коммуникационные технологии; экологическое образование; экологическая компетентность; сеть Интернет; методы активного обучения; деловые игры; проекты; коммуникационные проекты; веб-квест.

S. Lutkovska. Ecological Competence Formation of Future Junior Specialists of Recycling Food Production in Agrarian Colleges. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on speciality 13.00.04. – Theory and Methodology of Professional Education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsubynsky, the Ministry of Education and Science in Ukraine, Vinnytsia, 2013.

The dissertation is devoted to the investigation of the problem of denoting the pedagogical conditions, which help the formation of ecological competence of future junior specialists (FJS) for recycling and food industry in studying and bringing up processes of agrarian colleges. The essence of the term “ecological competence of FJS for recycling and food industry” has been defined, the structure of ecological educative

competences formed in the process of FJS's education has been denoted. On the basic results of the investigation the model of FJS's ecological competence formation in agrarian colleges has been scientifically proved and worked out, that is a global and multilevel complex with dependent functionally important elements.

The reasonable installing into the educative process means of informative and communicative technologies (ICT), oriented on the development of FJS's ecological competence in agrarian colleges has been proved; we have also pointed out that today the possibilities of mutually interesting, professionally oriented interaction between teachers and students have been improved due to the innovative forms of organization of education: individual and independent students' work and using the methods of active studying, among which there are business games, training, projects, veb-quests, real life stories, discussions etc.

Keywords: means of informative and communicative technologies; informative and communicative technologies; ecological education; ecological competence; Internet; methods of active studying; business games; projects; communicative projects, veb-quests.

Підписано до друку 14.05.2014 р.
Гарнітура Times New Roman.
Формат 60x90/16. Ум. др. арк. 1,16
Наклад 100 примірників

Видавець і виготівник ТОВ фірма «Планер»
Реєстраційне свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців серія ДК №3506 від 25.06.2009 р.
21050, м.Вінниця, вул. Визволення, 2
Тел.: (0432) 52-08-64; 52-08-65
<http://www.planer.com/ua> E-mail: sale@planer.com.ua